

บทที่ 1

หลักการและเหตุผล

“ครูมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคน พัฒนาชาติ เพราะว่าเป็นผู้สั่งสอนนักเรียนให้มีความรู้ มีความเข้มแข็ง รู้จักพัฒนาตนเอง เจริญเติบโตขึ้นเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติในอนาคต เมื่อนักเรียนเติบโตขึ้นจะได้ร่วมกันพัฒนาชาติให้เจริญก้าวหน้า และช่วยเหลือผู้ที่ยังไม่มีความสามารถให้พัฒนาตนจนช่วยเหลือตนเอง และทำประโยชน์ต่อไปได้ และให้ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขตามอัธยาศัยของชน”

(พระราชดำรัสสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี วันศุกร์ที่ 29 มกราคม 2531 ณ ศาลาดุสิดาลัย)

“การอบรมเลี้ยงดู ปลูกฝังอุปนิสัยที่ดีแก่เด็ก นับว่าเป็นสิ่งสำคัญผู้ที่ทำหน้าที่นี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งครู นอกจากจะมีน้ำใจที่รักเด็ก มีอุดมการณ์ที่จะทำหน้าที่รับผิดชอบพลเมืองของชาติแล้ว จะต้องมีความสามารถใฝ่ใจที่จะค้นคว้าหาความรู้ และวิทยาการสมัยใหม่อยู่เสมอ” (พระราชดำรัสพระราชทานในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเปิดการฝึกอบรมครูอนุบาล ในหัวข้อเรื่อง “เทคนิคการจัดการเรียนการสอนเด็กระดับก่อนวัยประถมศึกษา” ครั้งที่ 10 ของมูลนิธิชมรมกรมไทย-อิสราเอล ณ โรงเรียนเซนต์จอห์น วันศุกร์ที่ 19 เมษายน 2528) จากพระราชดำรัสทั้งสององค์นี้ ชี้ให้เห็นว่า ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดการศึกษา พัฒนาการเรียนรู้และสร้างเสริมอบรมเลี้ยงดูเด็กให้สามารถพัฒนาตนเองเป็นคนดี มีความรู้ความสามารถทำคุณประโยชน์ให้กับประเทศชาติได้อย่างเจิดจ้า “ครู” จึงนับว่าเป็นบุคคลสำคัญควรได้รับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา

เด็กในวัย 5 ปีแรกของชีวิต จะเรียนรู้จากประสบการณ์ที่มีคุณค่า ในโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นปฐมวัย มีครูปฐมวัยเป็นผู้สอนที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพ สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้เสริมสร้างพัฒนาการครอบคลุมทุกด้าน กระตุ้นให้เด็กคิดแก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง และจัดบรรยากาศการเรียนที่เหมาะสมกับพัฒนาการตามวัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลยา ตันติผลาชีวะ (2540) ที่กล่าวถึงบทบาทครูปฐมวัยไว้ว่า เป็นบุคคลสำคัญยิ่งต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพ การรู้ เข้าใจบทบาทจะทำให้ครูบรรลุลงานที่รับผิดชอบได้สูงสุด การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย เน้นการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้าน บทบาทครูปฐมวัยต้องเข้าใจพัฒนาการและหลักการสอนที่ทำให้เด็กพัฒนาได้เต็มศักยภาพ เห็นได้ว่าครูปฐมวัยเป็นบุคคลแรกในสถานศึกษาที่ต้องพบเด็ก และอบรมเลี้ยงดูกลมกล่อมเหมือนแม่คนที่สองที่ต้อง

รับผิดชอบเลี้ยงดูให้เขาเติบโตอย่างสมบูรณ์ทั้งกาย และจิตใจ ซึ่งความสำคัญของครูปฐมวัยนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยได้ตระหนักเห็นความสำคัญจึงกล่าวถึงบทบาทครูปฐมวัย ไว้ในคู่มือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ว่า การพัฒนาคุณภาพเด็กมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ ผู้สอนมีบทบาทสำคัญที่จะทำให้อกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวบรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพ (คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี) : 112)

การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยมีความจำเป็นที่จะต้องจัดกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับเด็กเพื่อกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน ซึ่งกิจกรรมที่จัดควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญเพราะเด็กแต่ละคนมีความสามารถที่แตกต่างกัน บทบาทของครูปฐมวัยจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึงกัน เด็กในวัยนี้เป็นวัยของการเรียนรู้ เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน จากการได้สังเกต ทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ได้กล่าวถึงบทบาทของครูปฐมวัยอย่างชัดเจนว่า บทบาทครูปฐมวัยต้องเปลี่ยนจากผู้บอกความรู้หรือสิ่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ผู้สอนต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบ นอกจากนี้ ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก และต้องวางแผนการจัดประสพการณ์ในแต่ละวัน ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม อย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ ผู้สอนต้องสังเกตประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กได้บรรลุตามจุดประสงค์ เป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผู้สอนต้องแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็กกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง ต้องร่วมมือกัน รับผิดชอบช่วยพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันและผู้สอนต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจ เพราะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา (คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 : 6-8) บทบาทครูปฐมวัยจึงเกี่ยวข้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย ทั้งในด้านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ การประเมินพัฒนาการและความสัมพันธ์กับผู้ปกครองเพื่อบูรณาการทุกมิติที่เกี่ยวข้อง พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างองค์รวมในทุกด้าน การพัฒนาศักยภาพปฐมวัย จึงเป็นเป้าหมายสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรม ให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจทักษะและประสพการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มตามศักยภาพแต่ละบุคคล จากการจัดการเรียนการสอนของไทยที่ผ่านมา พบว่า ยังยึดครูเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนเน้นการให้ความรู้ การให้นักเรียนท่องจำเป็นสำคัญ นักเรียนถูกกำหนดกรอบให้ฟัง การถ่ายทอดความรู้ผ่านตัวครูในห้องสี่เหลี่ยมแคบ ๆ ทำให้เกิดความเครียด ความอึดอัด ไร้ความสุขศักยภาพของเขาที่ควรได้รับ

การพัฒนาอย่างเต็มที่ทุก ๆ ด้านจะถูกจำกัดลง (กรมวิชาการ 2542 : 1) ด้วยเหตุนี้ นักเรียนจึงเรียนอย่างไร้ความสุข

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มุ่งการพัฒนาครู เพื่อก่อให้เกิดผลที่ดีต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์หลักของการวิจัย เพื่อพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัยให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดกิจกรรมการสอน และเทคนิคการจัดประสบการณ์ต่าง ๆ โดยให้ครูปฐมวัยเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการพัฒนาตนเองตามสภาพปัญหา และความต้องการ นักวิจัยและครูปฐมวัยจะร่วมคิดร่วมทำในการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ครูเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างมีความสุข กลุ่มเป้าหมายคือ คณะครูปฐมวัยที่สอนในโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีชั้นเรียนปฐมวัย ในเขตอำเภอคลองลาน และอำเภอปางศิลาทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 เนื่องจากเป็นพื้นที่ห่างไกลจากอำเภอเมือง ครูมีโอกาสได้รับการพัฒนาน้อยและในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ที่มุ่งเน้นให้โอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชน พัฒนาท้องถิ่น เป็นแหล่งสร้างความรู้ และที่พึ่งของท้องถิ่น มีพันธกิจต้องพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษา สร้างเสริมโอกาสทางการศึกษา ให้ท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัยในด้านการจัดกิจกรรมการสอนเด็กปฐมวัย
2. เพื่อสร้างเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพครู รักการสอนเด็กปฐมวัย

ขอบเขตการวิจัย

ในการวิจัยการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการสอนของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ครั้งนี้ ศึกษาประเด็นความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านการจัดกิจกรรมการสอนของครูปฐมวัย และลงฝึกปฏิบัติการตามประเด็นนั้น ๆ นักวิจัยและครูปฐมวัย (ผู้ร่วมวิจัย) มีบทบาทร่วมกันในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน

ระเบียบวิธีวิจัย เป็นวิจัยเชิงปฏิบัติการ เทคนิคการเก็บข้อมูล ใช้การสัมภาษณ์ (In depth Interview) การสังเกต (Observe) การประชุมปฏิบัติการ (Work shop) ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดนิทรรศการนำเสนอผลงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การนิเทศ และศึกษาดูงาน เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เทคนิคการสรุปข้อมูล ใช้การสรุปเชิงอุปนัย (Analysis Induction)

เทคนิคการนำเสนอ ผู้วิจัยนำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description)

คณะครูปฐมวัยร่วมโครงการวิจัย

ผู้วิจัยเลือกคณะครูปฐมวัยเป็นครูผู้สอนชั้นปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอคลองลาน จำนวน 27 คน และอำเภอปางศิลาทอง จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยคณะครูทุกคนมีความสมัครใจต้องการเข้าร่วมโครงการวิจัย และ ทั้งสองอำเภอเป็นอำเภอที่อยู่ห่างไกลจากอำเภอเมือง ครูได้รับโอกาสการพัฒนาบ่อย

นิยามศัพท์

การพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัย หมายถึง การพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ และ ประสิทธิภาพ ด้านการจัดกิจกรรมการสอนระดับปฐมวัย โดยการพัฒนาจากกรอบมเชิงปฏิบัติการ (Work shop) การจัดนิทรรศการนำเสนอผลงาน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์จากการอบรม การนิเทศ และศึกษาคูงาน โดยครูปฐมวัยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการวิจัยทุกขั้นตอน

ครูปฐมวัย หมายถึง ครูผู้สอนชั้นปฐมวัยในโรงเรียนประถมศึกษาอำเภอคลองลาน จำนวน 27 คน และอำเภอปางศิลาทอง จำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 2 จังหวัดกำแพงเพชร